

SATRANÇA NEDEN DÜŞMANLAR?

Prof. Dr. Mahmut YANAR (Odatv, 04.01.2016)

Aklı paleolitik çağda kalmış aklıevveller, o kadar oyun dururken neden satranca saldırırlar, neden lanetlerler, neden günah sayarlar. Sorunun yanıtı çok basit aslında: Satranç analitik düşünmeyi, eleştirel akli ve sorgulamayı kazandıran bir oyun. Tabii ki bu işlerine gelmez. Zira akılcılık arttıkça dinbazlık azalır, tabii ki müritleri de.

Satranç veya dama gibi oyunlar, yaratıcı ve sıra dışı düşünme, seçenek yaratma, seçeneklerin uzun erimli sonuçlarını analiz etme ve en iyisini bulma, kötü koşullarda umudu yitirmeme ve durumu tersine çevirme, iyi koşullarda ise rehavete kapılmama ve oyun disiplininden kopmama, hedefe odaklanma ve bunun için stratejik ve planlı hareket etme, zamanı iyi kullanma, rasyonel kararlar verme, çözüm odaklı olma ve konsantrasyon, gerektiğinde yenilgiyi kabul etme, yendiğinde ise kibirliliğe kapılmama, son derece dikkatli, sabırlı ve soğukkanlı olma, eleştirel ve sorgulayıcı olma gibi pek çok bilişsel ve davranış unsurlarını içerir (Rifner 1982; Ferguson 1986; Malloy ve Jones 1998; Dauverge 2001; Sadık 2006; Manak 2007). Bunların pek çoğu esasında sosyal hayatta karşılaştığımız fenomenlerdir. Bu bağlamda satranç veya dama gibi oyunlar yaşamımızın adete bir prototip modelidir.

Pek çok gözlem ve araştırmalar, bu tür oyunların insan beyni ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini ve oyunlardan elde edilen düşünme kalıplarının sosyal yaşam pratiğine aktarıldığına işaret etmektedir. Yapılan çalışmalara göre satranç oynayan insanların beyni ortalama bir insan beyninden önemli ölçüde farklılık gösterir. Örneğin satranç ustalarının beyni, problem çözme ve tanıma işlevlerinden sorumlu olan bölgede daha fazla aktiflik gösterir.

İnsan, beyninde milyonlarca sinir hücresiyle doğar. Ancak bu sinir hücrelerinin uyarılarla desteklenip sinaps (bağlantı) oluşturması gerekmektedir. Pek çok çalışmalar küçük yaşlarda fazla uyarı alan çocukların beyninde daha fazla sayıda sinaps oluştuğu, dolayısıyla daha zeki olduklarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda satranç ve dama gibi oyunların zekayı geliştirdiği aşikardır. Satranç oynayan kişinin karar verme aşamasında beyninin iki lobu etkindir. Geçmiş oyunlardaki kalıpları tanıyabilmek için önce görsel odaklı sağ lobu, en mantıklı hamlenin ne olacağına karar vermek için de analitik odaklı olan sol lobu kullanırlar. Satranç oyuncuları oyun esnasında problem çözme konusunda uzmandırlar: Geçmiş oyunlarındaki şablonları hatırlayarak ona göre kararlar verirler ve bu, onların problem çözme becerisinden sorumlu beyin bölgelerini geliştirmelerini sağlar.

Erhan ve ark (2009), 90 ilkökul öğrencisi üzerinde yaptıkları bir çalışmada, satranç oynayan öğrencilerin oynamayanlara göre daha planlı hareket ettikleri ve daha sabırlı oldukları, problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Satranç sayesinde konsantre olmayı öğrenen çocukların derslerine ve diğer konulara yoğunlaşmaları daha kolay olmaktadır. Satranç oynayan çocuklarda dikkat dağınıklığı sorununun zamanla önemli ölçüde azaldığı da rapor edilmiştir.

ABD’de Albert Einstein Tıp Koleji tarafından, 75 yaşın üstünde 469 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada, satranç gibi beyni çalıştıran aktivitelerin bunamayı azalttığı kanıtlanmıştır. Chicago’da gerçekleştirilen “Kuzey Amerika Radyoloji Birliği”nin (RSNA) konferansında sunulan bir bildirimde ise, beyin tarama yöntemiyle okumak, yazmak, satranç veya dama oynamak gibi beyin aktivitesi gerektiren uğraşların, sinir liflerinden oluşan ak madenin varlığını korumada etkili olduğu ve beyni daha sağlıklı tuttuğu ifade edilmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Dauvergne, P. The Case for Chess as a Tool to Develop Our Children's Minds. 2000.
- Erhan E, Muhsin H. Ve Tekin M, 2008. 23-25 Ekim 2008 10. Uluslar Arası Spor Bilimleri Kongresi.
- Ferguson, R. Developing Critical And Creative Thinking Through Chess, Report On Esea Title Iv-C Project Presented At The Annual Conference Of The Pennsylvania Association For Gifted Education, Pittsburgh, Pennsylvania, April 11-12,1986.
- Manak, S. İlköğretim Okullarında Uygulamaya Konulan Seçmeli Satranç Dersi Programının İncelenmesi (Kütahya İli Örneği). Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2007.
- Malloy, C. Jones, M. An Investigation Of African American Students' Mathematical Problem Solving Skills. Journal for Research in Mathematics Education.1998; 29(2), 143-163.
- Rifner, P. Playing Chess : A Study Of Problem-Solving Skills In Students With Average And Above Average Intelligence, Doctoral Dissertation,1992.
- Sadık, R. İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Satranç Bilen Öğrenciler İle Satranç Bilmeyen Öğrencilerin Doğal Sayılara İlişkin Dört İşlem Ve Problem Çözme Başarılarının Karşılaştırılması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2006.